

STORIA E LETTERATURA

RACCOLTA DI STUDI E TESTI

131

HYGINI ANGLÉS

SCRIPTA
MUSICOLOGICA

CURA ET STUDIO

IOSEPHI LÓPEZ-CALO

I

ROMA 1975

EDIZIONI DI STORIA E LETTERATURA

INDEX

José LÓPEZ-CALO: <i>Presentación</i>	XIII
Josep-M. LLORENS: <i>Semblança de Mn. H. Anglès, musicòleg Bibliographia</i>	XIX
<i>Tabula gratulatoria</i>	XLI
<i>Notae compendiariae</i>	XLIX
	LVII

TOMUS I

PARS PRIMA

DE CANTU GREGORIANO

1. Problemas que plantea el canto gregoriano en su historia y en su valor oracional y artístico musical	3
2. Saint Césaire d'Arles et le chant des hymnes.....	21
3. Sakraler Gesang und Musik in den Schriften Gregors des Grossen	27
4. Die Sequenz und die Verbete im mittelalterlichen Spanien	43
5. The various forms of chant sung by the faithful in the ancient Roman liturgy	57
6. La música al servicio de la Eucaristía	77
7. Il canto gregoriano e l'opera dell'Abate Dom. G. M. Suñol	89
8. Relations of Spanish folk song to the Gregorian chant	103
9. Das Alte und das Neue in der heutigen Kirchenmusik und die Vereinigung der Christen	107
10. Bibliographie Grégorienne	125

PARS SECUNDA

DE MUSICA HISPANA PRIMAeva

11. La música medieval en Toledo hasta el siglo XI....	183
12. Early Spanish musical culture and Cardinal Cisneros's Hymnal of 1515	261
13. La musique en Catalogne à l'époque romane. L'École de Ripoll	279

Tutti i diritti riservati

EDIZIONI DI STORIA E LETTERATURA
Roma - Via Lancellotti, 18

PARS TERTIA

DE MUSICA LYRICA LATINA, PROVINCIALI, GALLICA
ET ITALICA MEDII Aevi

14. Die alte spanische Mensuralnotation	299
15. Der Rhythmus der monodischen Lyrik des Mittelalters und seine Probleme	315
16. Marie dans le chant liturgique et dans la poésie lyrique chantée du Moyen-Age	323
17. Die volkstümlichen Melodien in den mittelalterlichen Sequenzen	335
18. Il canto dei pellegrini e l'inno «O Roma nobilis» ..	345
19. La danza sacra y su música en el templo durante el Medioevo	351
20. Eine Sequenzensammlung mit Mensuralnotation und volkstümlichen Melodien (Paris, B.N. lat. 1343)	375
21. Der Rhythmus in der Melodik mittelalterlicher Lyrik	387
22. Die zwei Arten der Mensuralnotation der Monodie des Mittelalters	401
23. El canto popular en las melodías de los trovadores pro- venzales	405
24. Les melodies del trobador Guiraut Riquier	449
25. Die volkstümlichen Melodien bei den Trouvères	531
26. The musical notation and rhythm of the Italian Laude	543

PARS QUARTA

DE MUSICA LYRICA HISPANA MEDII Aevi

27. La música en la España de Fernando el Santo y de Al- fonso el Sabio	557
28. La música de las Cantigas del Rey Alfonso el Sabio	603
29. El «Llibre Vermell» de Montserrat y los cantos y la danza sacra de los peregrinos durante el siglo XIV..	621

TOMUS II

PARS QUINTA

DE MUSICO COMMERCIO INTER HISPANIAM ET ALIAS
EUROPAE REGIONES AEO MEDIO

30. Musikalische Beziehungen zwischen Deutschland und Spanien in der Zeit vom 5. bis 14. Jahrhundert	665

31. Austausch deutscher und spanischer Musiker im 15. und 16. Jahrhundert	687
32. La música anglesa dels segles XIII-XIV als països his- pànics	703
33. Musikalische Beziehungen zwischen Österreich und Spanien vom 14. bis zum 18. Jahrhundert	719

PARS SEXTA

DE PRAXI MUSICA IN HISPANIA AEO MEDIO

34. Els cantors i organistes franco-flamencs i alemanys a Catalunya els segles XIV-XVI	735
35. Gacian Reyneau am Königshof zu Barcelona in der Zeit von 139... bis 1429	753
36. Alfonso V d'Aragona mecenate della musica ed il suo ménestrel Jean Boisard	765
37. Die Rolle Spaniens in der mittelalterlichen Musik- geschichte	779
38. Gloriosa contribución de España a la historia de la mú- sica universal	807
39. La música a la Corona d'Aragó durant els segles XII-XIV	843
40. Cantors und Ministrers in den Diensten der Könige von Katalonien-Aragonien im 14. Jahrhundert	857
41. Spanien in der Musikgeschichte des 15. Jahrhunderts	869
42. La música en la Corte del Rey don Alfonso V de Aragón, el Magnánimo (años 1413-1420)	913
43. La música en la Corte real de Aragón y de Nápoles durante el reinado de Alfonso el Magnánimo	963

TOMUS III

PARS SEPTIMA

DE POLYPHONIA SACRA SAECULIS XII-XVI

44. Die Mehrstimmigkeit des Calixtinus von Compostela und seine Rhythmik	1035
45. La música del Ms. de Londres, Brit. Mus. Add. 36881	1051
46. La musica sacra medievale in Sicilia	1093
47. Die Bedeutung der Plika in der mittelalterlichen Musik	1105
48. La música sagrada de la capilla pontificia de Avignon en la capilla real aragonesa durante el siglo XIV....	1119
49. Una nueva versión del Credo de Tournai	1131

50. Die mehrstimmige Musik in Spanien vor dem 15. Jahrhundert	1133
51. La notación musical española de la segunda mitad del siglo XV. Un tratado desconocido de Guillelmus de Podio	1143
52. La polyphonie religieuse péninsulaire antérieure à la venue des musiciens flamands en Espagne	1171
53. Les musiciens flamands en Espagne et leur influence sur la polyphonie espagnole	1179
54. Un manuscrit inconnu avec polyphonie du XV ^e siècle conservé à la cathédrale de Ségovie	1187
55. El « Pange lingua » de Johannes Urreda, maestro de capilla del Rey Fernando el Católico	1205
56. L'opera di Morales e lo sviluppo della polifonia sacra spagnola nel 1500	1215
57. Cristóbal de Morales y Francisco Guerrero. Su obra musical	1229
58. Der sakrale Charakter der Kirchenmusik von Cristóbal de Morales	1261
59. Die Bedeutung der Vokalpolyphonie für die römische Liturgie	1275
60. Der Musiknotendruck des 15.-17. Jahrhunderts in Spanien	1287

PARS OCTAVA

DE POLYPHONIA PROFANA IN HISPANIA USQUE
AD SAECULUM XVI

61. La musique juive dans l'Espagne médiévale	1299
62. « De cantu organico ». Tratado de un autor catalán del siglo XIV	1321
63. El « Chansonnier français » de la Colombina de Sevilla	1357
64. Die spanische Liedkunst im 15. und am Anfang des 16. Jahrhunderts	1393
65. El « Breviarium de Musica » del monjo Oliva (segle XI)	1401

PARS NONA

DE MUSICA INSTRUMENTALI
USQUE AD SAECULUM XVII

66. Die Instrumentalmusik bis zum 16. Jahrhundert in Spanien	1415

67. Orgelmusik der Schola Hispanica vom XV. bis XVII. Jahrhundert	1443
68. Nel quarto centenario della morte di Antonio de Cabezón, organista di Carlo V e di Filippo II.	1461
69. Antonio de Cabezón: su vida y su obra	1475
70. Supervivencia de la música de Cabezón en los organistas españoles del siglo XVII	1491
71. La musica organistica della Spagna nei secoli XVI-XVII e l'opera di Cabanilles	1515
72. Síntesis biográfica y bibliográfica de Cabanilles	1529
73. Manuscritos desconocidos con obras de Cabanilles	1543
74. La música española para órgano de los siglos XVI-XVII conservada en la Biblioteca Nacional de Madrid....	1553
<i>Index rerum et nominum</i>	1561

PRESENTACIÓN

EL TESTAMENTO ESPIRITUAL DE MONS. ANGLÉS

Ya al final de su vida, cuando la edad le obligaba a dejar la dirección del Instituto Pontificio de Música Sagrada en Roma, Mons. Anglés acarició la idea de reunir en varios volúmenes sus principales estudios de musicología, y publicarlos en Roma antes de su definitivo regreso a Barcelona. El padre Miguel Batllori dio los primeros pasos para convertir esa idea en realidad: las «Edizioni di Storia e Letteratura» aceptaron generosamente la publicación de esta obra en su prestigiosa colección.

Mons. Anglés inició una primera selección y ordenación de los artículos que habían de ser incluidos. Cuando la obra estaba sólo hilvanada y sumariamente estructurada, el padre Batllori me propuso que me encargase de esta empresa, y yo acepté, no obstante lo arduo del tal empeño, en cariñoso homenaje de gratitud hacia el venerado maestro y guía. Nuestro deseo era que Mons. Anglés pudiese ver publicada esta miscelánea de estudios.

Dios tenía otros designios. Y el 8 de diciembre de 1969 llamó al venerable anciano a recibir el premio de su incansable, fidelísimo servicio a Dios y a su Iglesia en los campos de la ciencia musicológica y de la música sagrada.

Tres semanas antes, el 15 de noviembre, el Pontificio Instituto de Música Sagrada de Roma, que lo había tenido como Director por espacio de 22 años, en los cuales Mons. Anglés había hecho por él tantas y tales cosas que bien puede ser llamado su segundo fundador, le ofreció una solemne academia de despedida, presidida por el Cardenal Aloisi Masella, Camarlengo de la Santa Iglesia, presentes el Embajador de España ante la Santa Sede, Cardenales, Obispos y numerosas personalidades.

Al final del acto, Mons. Anglés, no obstante la intensa emoción de aquellos momentos, y no obstante que pocas horas antes hubiese sufrido, seguidos, dos fuertes ataques de corazón, que hicieron

temer por su vida, quiso decir unas palabras. Palabras sencillas, como era su estilo, pero vibrantes, cálidas, con aquel entusiasmo, aquel fervor, aquella intensidad afectiva que él derrochaba cuando hablaba de la música sagrada.

Helas aquí, transcritas de la cinta magnetofónica en que su alocución fue grabada, en su original italiano:

Eminenze Reverendissime, Eccellenze, Monsignori, amici tutti in Cristo.

Il medico mi ha proibito di parlare pubblicamente, perchè ieri ho avuto un attacco di cuore. Ma sento tanto la musica e sento tanto l'opera di questo Istituto, che sarebbe per me più doloroso e nocivo, anche per la mia salute, se non potessi adesso dire una parola.

Perchè ho amato tanto la musica fin dalla mia giovinezza? Perchè ho visto che la musica, quando è musica sacra, è quell'arte che sta più vicina al culto, è l'arte più vicina al Santissimo Sacramento, è l'arte che più sa cantare Iddio, la Madonna, i Santi tutti. Perchè ho amato tanto la musica sacra? Perchè ho avuto sempre presente che nel cielo canteremo. Nel cielo non vi saranno, forse, il disegno o la pittura o l'architettura, ma vi sarà la musica, vi sarà il canto.

Vi ringrazio tutti quanti. Oggi hanno organizzato questo atto per me, che non lo merito. Un povero sacerdote di un piccolo villaggio, un semplice sacerdote, che si veda tanto ossequiato con questa cerimonia! Non si confanno questi onori con l'umiltà che debbono avere tutti quelli che si dedicano alla musica, quella umiltà che ebbero i grandi artisti. Noi, musicisti, dobbiamo trattare sempre la musica con grande umiltà, con riverenza. È un'arte troppo nobile la musica! E soprattutto la musica sacra. Per noi, sacerdoti, quest'arte è particolarmente sacra. Noi studiamo quest'arte per cantare il Signore, per cantare la Madonna, per cantare in cielo, continuando il nostro canto per tutta l'eternità. Allora, allora, quest'arte dovrà essere un'arte di umiltà, di bellezza, di amore.

Qui ho vissuto per 22 anni. Che potrei dire dell'aiuto che ho ricevuto, prima di tutto dalla Sacra Congregazione degli Studi! Quanto aveva fatto Sua Eminenza il Cardinale Pizzardo, e tutta la Sacra Congregazione, per noi, sempre, in ogni momento! Qui ho trovato colleghi, professori, che sono stati per me fratelli; qui ho trovato una famiglia, questa famiglia che non vive altra cosa che l'arte, arte sublime, arte che sa cantare, per dare gioia all'Umanità e per esaltare e lodare il Signore. Quanti begli esempi ho vissuto io qui, in questo Istituto, e come prego il Signore

che l'opera di questo Istituto possa continuare come è stato fino ad oggi, sempre sviluppandosi! Non ho potuto ottenere quel mio ideale, che Roma avesse una Università della musica sacra per tutto il mondo. Malgrado tutto, abbiamo istituito già da tempo tante scuole superiori di musica sacra, nei diversi paesi, che sono unite con noi, ed è già come una Università che incomincia a camminare.

Ringrazio, dunque, tutti, i professori, gli alunni, questi bravi alunni, quanta gioia mi hanno dato, quanta gioia! Qualche volta sono stato troppo forte, troppo severo, ma la musica lo merita, merita che il professore sia un poco severo, ma anche amabile. Grazie a tutti quanti avete contribuito a questo atto.

Continuiamo, dunque, con coraggio, con slancio, cantando il Signore per tutto l'orbe cattolico.

No hemos querido retocar nada, salvo algunas palabras repetidas o frases que quedaron sin concluir a causa de la emoción y, sobre todo, por la notable dificultad de respiración, que ahogaba a Mons. Anglés.

De esta forma aparecerá en una forma más auténtica, más original, este pequeño discurso, que bien pudiera ser llamado *el testamento espiritual de Mons. Higinio Anglés*.

La desaparición del gran musicólogo, lejos de disminuir nuestro interés por la prevista publicación, lo aumentó. Con ese motivo yo me hice cargo de los materiales y asumí toda la responsabilidad de la edición. Como es lógico, respeté, en lo fundamental, el plan del autor, aunque introduce no pocos cambios en la estructuración de las secciones y en la selección y presentación de los materiales.

Entre esos cambios introducidos, creo deber especificar que he suprimido varios de los escritos que Mons. Anglés había seleccionado; y ello por un doble motivo: para mantenernos dentro del límite concebido en un principio, de publicar tres volúmenes de unas 600 págs. cada uno, y luego porque, por versar algunos escritos sobre temas ya tratados fundamentalmente en otros, había el peligro de repeticiones. En cambio, he incluido algún que otro estudio que él no había seleccionado, por parecerme de importancia el que apareciera en el volumen.

La obra científica de Mons. Anglés es impresionantemente enorme, y su contribución, decisiva para el estudio de no pocos aspectos

de la musicología. Y estamos convencidos de que para no pocos estudiosos, incluso para los especialistas, será de no pequeña sorpresa, al contemplar, y poder utilizar, así reunidos en forma de libro, los principales estudios del gran sabio español, que hasta ahora andaban sueltos en las más variadas publicaciones, algunas poco menos que inaccesibles a la mayor parte de los estudiosos.

Y es que, por lo general, de Mons. Anglés sólo se conocían las que podríamos llamar sus publicaciones monumentales. Es decir, las grandes monografías, aparecidas en las «Publicaciones de la Biblioteca de Cataluña» primero, y en el C.S.I.C. y en la Biblioteca Central de Barcelona después. Pero paralelamente a esa monumental actividad, Mons. Anglés desplegó esta otra, que hoy presentamos reunida: sus artículos en revistas, sus comunicaciones en congresos internacionales, sus colaboraciones en «misceláneas». Escritos frecuentemente nacidos casi contra su propia voluntad, por la necesidad de llenar huecos en el «Anuario Musical» o para satisfacer invitaciones de amigos y colegas. ¡Cuántas veces se me lamentó de tener que interrumpir sus trabajos sobre Morales, Victoria, etc., para escribir un artículo para una «miscelánea» o para preparar la comunicación a un congreso! «Y lo malo es que siempre le vienen a uno con prisas de última hora, con lo que no dan tiempo a preparar a fondo los temas», me confesó más de una vez. Pero solía añadir, con su bondad y generosidad inagotables: «pero lo hago con gusto por tratarse de un homenaje a...», que ha sido siempre un gran amigo mío y se lo merece mucho por su gran ciencia...».

Hemos aludido a los criterios de selección adoptados. Uno de ellos fue el de no incluir los estudios aparecidos en enciclopedias y en introducciones a libros, ya fueran ajenos, para los que él escribió «introducciones» especiales, ya suyos propios. Entre los del primer grupo destacan algunas de las voces del «Diccionario de la Música Labor» — una de las mayores realizaciones de Mons. Anglés en pro de la cultura musical patria — y de entre los segundos baste citar la introducción a los quintetos del P. Soler, transcritos por Roberto Gerhard, y la del primer volumen de las obras completas de Cabanilles, publicadas por el mismo Mons. Anglés: las voces aludidas del Diccionario Labor son verdaderos estudios monográficos, y las dos introducciones referidas van mucho más allá de lo que estrictamente pudiera exigirse de ellas, pues son amplias y pormenorizadas descripciones bibliográficas de las numerosas fuentes

manuscritas en que se encuentran obras de ambos autores, y que incluyen también composiciones de numerosos otros músicos españoles. En todo caso, ni las voces del Diccionario, ni estos catálogos bibliográficos han sido fundamentalmente superados, con lo que conservan toda su actualidad. No obstante, no han sido incluidos, ni unos ni otros, pues, por una parte, las enciclopedias y diccionarios están al alcance de todos los estudiosos y, por otra, existía el plan de una próxima reimpresión de los dos volúmenes citados, uno de los cuales, el de Cabanilles, ha aparecido ya. En cambio, parecía más importante dedicar el espacio disponible a reunir más bien los artículos dispersos en revistas y otras publicaciones sueltas.

Mons. Anglés dominaba las principales lenguas europeas con notable seguridad, si bien es verdad que, preocupado por lo esencial de las cosas, nunca cuidó las sutilezas del estilo, ni siquiera en su nativo catalán. Y así, por un lado, escribió sus artículos y sus conferencias, según la oportunidad, en español, francés, inglés, alemán o italiano; y, por otro, algunos de ellos aparecen escritos con un descuido de la forma casi infantil: a él le preocupaba lo que tenía que decir, no el cómo lo estaba diciendo. Esto es particularmente visible en las notas bibliográficas: amontonaba citas, guiado por su inagotable erudición y su prodigiosa memoria, pero sin cuidarse gran cosa, por ejemplo, de la uniformidad en el modo de citar, y ni siquiera por completar una cita de la que al momento no recordara algún detalle secundario.

Un criterio fundamental para esta edición ha sido, a este respecto, reproducir los textos tal como fueron publicados por el autor. Y así, aparte de la lengua en que cada uno fue publicado, se han respetado el estilo — fuera de haber corregido algunos detalles, que más que descuidos eran errores de estilo, y aun de gramática —, las notas, ejemplos musicales, etc. Ni siquiera hemos querido actualizar la bibliografía, que aparece tal como el autor la publicó. Pero, para suplir esta falta de actualización, se ha añadido, al comienzo de cada artículo, en nota marginal, junto con la indicación de la publicación donde había aparecido originariamente, un brevísima cita bibliográfica, generalmente de otras obras de Mons. Anglés mismo. En cambio, hemos unificado — en lo posible — el modo de citar, y aun completado algunas indicaciones bibliográficas. A este propósito deseo agradecer públicamente las «Edizioni di Storia e Letteratura», por su eficaz colaboración. Los ejemplos musicales han sido

reproducidos por fotografía de los publicados en los artículos originales; eso explica la diversidad de tipos que en ellos aparecen.

Estamos seguros de que el santo sacerdote que fue Mons. Anglés, que siempre consideró su trabajo científico como servicio a Dios, a la Iglesia y a la música sagrada, bendecirá desde el cielo nuestros esfuerzos.

Roma, abril de 1970.

JOSÉ LÓPEZ-CALO

SEMBLANÇA DE MOSSÈN HIGINI ANGLÈS, MUSICÒLEG

Difícilment trobaríem un escriptor octogenari, a qui la passió d'escriure hagués omplert tota la vida, que no sentís el desig de veure reunits en volums estructurats els seus estudis escampats per ací i per allà. Mossèn Anglés no en podia ésser una excepció. De fet, bon punt el seu bon amic, pare Miquel Batllori, li n'assenyalà el camí, tot recomanant aquest afer a «Edizioni di Storia e Letteratura», mossèn Anglés m'ho féu saber amb esperança i amb il·lusió. El primer pas havia d'ésser d'assegurar-ne dos-cents subscriptors. Els amics de mossèn Anglés m'encomanaren aquesta gestió, com a Cap del Departament de Música de la Biblioteca de Catalunya. El resultat del primer tempteig fou més que soprenent. Assabentat de l'èxit, mossèn Anglés m'escrivia des de Roma el 21 d'octubre de 1968: «Em confon quant em dieu de l'interès que ha pres la projectada edició [...] d'una selecció dels meus estudis. És també per l'amor que tinc a la nostra història de la música que accepto el vostre afany i les diligències del pare Batllori. Que nostre Senyor us ho pagui, a tots plegats».

El nostre objectiu era, doncs, de retre homenatge a mossèn Anglés i a la seva voluminosa obra, i, alhora, de posar a l'abast dels estudiosos aquelles abundoses deus de coneixements que ell ens ha lliurat. Ultra això, hom havia convingut amb l'editorial que tal publicació aniria precedida d'unes memòries autobiogràfiques en llengua catalana. Impossibile aquest projecte, per la mort inesperada de mossèn Anglés, accepto — encara enyorívol, amb el cap cot, i amb tremolor respectuosa — la comanda de fer reviure aquella ufanor d'estudis musicològics del mestre venerat, del pare bondadós i de l'amic fidel.

Cal parlar, doncs, de mossèn Anglés. I cal també que mossèn Anglés parli.

Projecció cultural i artística.

Un bell gest del marquès de Castellflorite, durant la seva presidència a la Diputació Provincial de Barcelona, fou la d'atorgar

la medalla d'argent de la província al qui aleshores era el nostre Cap del Departament de Música de la Biblioteca de Catalunya. En la cerimònia de la imposició, celebrada amb solemnitat el 29 de desembre de 1957, les primeres paraules de lloança dites pel president foren: « Si mai ha viscut entre nosaltres un home que ha pogut donar tota la seva vida i tots els seus anhels a un ideal, aquest és, certament, el sacerdot musicòleg a qui avui retem homenatge ». I mossèn Anglès li donà raó públicament¹. Ideal bivalent: sacerdot i musicologia. « Se sentia tan cristià i tan sacerdot en el seu treball científic d'investigador, com en els ministeris pastorals », digué el pare abat de Montserrat, dom Cassià Just, a l'hora del funeral del qui fou també mestre seu.

Mossèn Anglès morí pràcticament amb la ploma als dits, submergit entre papers. Publicar llibres fou l'obsessió de la seva vida. Inquietud fins i tot fora mesura. Encara una setmana abans de recaure greument malalt, m'escrivia: « Aquest retard — demora forçada a Roma — ens perjudicarà la publicació del VIII volum de *Morales*. Vigílieu que a casa Boileau el tinguin tot gravat, i que comencin el *Victoria V*. Suposo que l'*Antologia de música per orgue* està ja impresa ».

Si fos possible de veure la quantitat de quartilles i fulls de paper pautat que ell ha emplenat en el curs de la seva llarga vida, en restaríem meravellats. Innombrables pàgines de musicologia viva ja no poden morir, perquè són patrimoni públic. Ens corprèn la grandesa de l'obra acomplerta. Un miracle de la nostra pàtria, terra de fets contrastants, on un sol home refà en pocs anys allò que tot un país ha oblidat en molts segles.

Fou un home que prescindí del cinema, del teatre, de la televisió, del futbol i de tota mena de passatemps, per abocar-se plenament a l'estudi i a la investigació. Quan algú obria la porta del seu despatx, la primera mirada d'aquell home treballador, per sobre les ulleres, era de recl. Hom tenia la certesa que el destorbava, perquè aquell escriptor no parava mai. Sempre entretingut hores i més hores.

Talment com tantes coses grans tenen un principi humil, també el tingué la persona d'Higini Anglès i Pàmies. La naturalesa el féu néixer a Maspujols, poblet del Camp de Tarragona, l'any 1888,

1. Biblioteca Central. *Publicaciones de la Sección de Música*, XVIII, p. xvi.

de família modesta i honorada, dedicada al conreu del camp — tot amb tot, la seva projecció científica esdevingué universal, una glòria de la nació.

El nostre musicòleg estimà la vida del camp, com també sempre subvingué a necessitats dels parents, per tal que no deixessin mai la terra. Viu encara el record d'aquella amable xerrada que sostenia amb la gent, al capvespre, de retorn a casa amb un cistell de fruita a la mà. (I, quin goig no sentia de fer tastar als seus amics de ciutat el vi perfumat d'aquella terra!) La seva casa pairal fou el refugi dels dies d'estiu, i sempre que podia alliberar-se del brogit de la ciutat; això sí, sense mai parar d'escriure. N'és testimoni encara aquella rústega taula del silenciós i recollit Mas Parrot, fonal i foneria de llibres i articles del nostre incansable treballador.

Les persones de temperament comencen de manifestar-se ja a l'edat juvenívola, inexperta encara pel caràcter insuficientment format. Anglès, essent estudiant al seminari de Tarragona, demostrava tenir una memòria prodigiosa; era diligent, però notòriament entremaliat, i follament engrescat per l'estudi de la música. Mal comprès al primer temps, quan no tenia encara catorze anys, debades els seus mestres volien ofegar-li aquella passió artística. « Per a mi, la música és vida » deia, tot rebel·lant-se, una i altra vegada. Va abocar-se, doncs, al seu estudi de la música a despit de tota mena d'incomprensions. Paradoxa de la vida: aquell estudiant, mal vist per causa de la música a Tarragona, esdevindrà protonotari apostòlic i àrbitre, vint-i-cinc anys, de la música sagrada a Roma. Ell recordarà sempre, amb pregon agraïment, la part que en aquesta trajectòria tingué el seu arquebisbe, cardenal Vidal i Barraquer.

Els seus mestres i amics.

Crec que la glòria més gran de qualsevol mestre és de fer un deixeble que el superi. Anglès va aprendre de molts, però de mestres veritables només en tingué dos: Felip Pedrell i Friedrich Ludwig. Car Wilibald Gurlitt, K. Gustav Fellerer, Kund Jeppesen, Otto Ursprung, Friedrich Gennrich, Heinrich Besseler, Hans Spanke, Marius Schneider i molts d'altres, llumeneres que han estat de la musicologia, foren més tost amics i companys seus. Quan monsenyor Anglès ens explicava lliçó a Roma, Ludwig de Göttingen

fou sempre el mestre més retret: bona prova dels orígens sòlids de la seva formació musicològica. L'epistolari de Ludwig bé palesa l'estima que li tenia, ja per l'encapçalament de les cartes: «Mein lieber Herr Anglès».

De qui més restà, però, deutor fou de Felip Pedrell. Septuagenari, al tortosí li calia un deixeble jove. Mentrestant, l'espigat jove tarragoní anava a la recerca d'un mestre. L'encontre d'ambdós no es féu esperar, i el fruit tampoc; tant, que pot ben dir-se que en el binomi Pedrell-Anglès comença i es consolida la musicologia a la nostra pàtria.

Si bo va ésser el guiatge de Pedrell, més ho fou encara el seu sol·licit patrocini. Gràcies a ell, Anglès, el desembre del'any 1917, estrenava el càrrec de nova creació de Cap del Departament de Música a la Biblioteca de Catalunya, que comptava amb els fons antigament existents, més els adquirits a Carreras i Dagas, i els acabats de cedir pel propi Pedrell.

Des d'aleshores, la Biblioteca serà per a mossèn Anglès «La Casa» que estimarà sempre, i per mitjà de la qual donarà a conèixer la flor dels seus treballs. A més, serà fidel al mestre, i en farà esment sempre que s'escaurà; especialment en publicar el *Catàleg dels manuscrits musicals de la col·lecció Pedrell* (Barcelona 1921) i *La música espanyola desde la edad media hasta nuestros días* (Barcelona 1941). Aquest llibre és el catàleg de l'exposició històrica feta a la Biblioteca de Catalunya en commemoració del primer centenari del naixement del musicòleg tortosí. Fou aquell dia 18 de maig de 1941 que, a la sessió inaugural, vaig sentir parlar mossèn Anglès per primera vegada. Haig de dir que, per a mi, aquella conferència fou la descoberta de la musicologia. Des d'aleshores, amb una voracitat d'estudiant jove que sent despertar-se-li la curiositat, vaig devorar tots els escrits d'ell que jo tenia el meu abast. (Qui m'havia de dir que, pocs anys després, seria deixeble seu a Roma, i més tard successor al Departament de Música de la Biblioteca de Catalunya, alhora que secretari de l'Institut espanyol de musicologia).

Felip Pedrell és encara un home discutit. Per això Anglès va defensar-lo de tota crítica incorrecta, lloant-lo sempre pel seu esforç titànic: «Quan recordo tot allò que em deia el meu mestre, i veig com tants, avui, s'atreveixen a menystenir el seu nom i la seva obra, em dol a l'ànima que no vulguin reconèixer-li el seu apostolat artístic, com a primer promotor de la musicologia mo-

derna a la nostra pàtria. El dia que se n'adonaran i que coneixeran millor la història cultural i política de l'època de Pedrell, aleshores — n'estem segurs — creuran en la magnitud de la seva obra, i, convençuts, li retraran lloança»². I, de bell nou: «Sabent que ell, abrandat pel seu gran ideal, s'abocà a la difícil tasca de revelar els grans músics espanyols del segle d'or, tot sol, escàs de llibres, mancat de possibilitats i, més encara, de tota protecció oficial, ens sentim petits i humiliats, vist el contrast amb el nostre temps, més generós»³.

A més dels companys de ministeri i de treball, moltes altres persones el tractaren també força amicalment; tantes, que no és pas possible de recordar-les totes. No podem pas, però, deixar d'esmentar els noms d'aquells que oltingueren l'agraïment públic de mossèn Anglès en les seves obres.

De la Biblioteca de Catalunya, ultra el ja citat president de la Diputació Provincial de Barcelona a qui dedicà el fasimil de *Las Cantigas de Santa María*, i d'altres diputats de cultura de la mateixa corporació, cal rellevar el reconeixement retut al doctor Jordi Rubió, primer director d'aquella Biblioteca, «el qual — deia — ha fet tant per mi, que mai no li seré prou reconegut». També hi trobem sovint el nom del doctor Felip Mateu i Llopis, director de la Biblioteca de Catalunya fins l'any 1972. Al pòrtic del volum tercer de *Las Cantigas*, publicat quan mossèn Anglès, consumada l'edat establerta, cessava en el càrrec de Cap del Departament de Música, escriví a tall de melangiós comiat: «Obsequi de perennal gratitud a tot el personal actiu de la Biblioteca, començant per l'entranyable amic Pere Bohigas, Cap de la Secció de Manuscrits, i per Enriqueta Casas, secretària general, seguits de les altres bibliotecàries, i àdhuc dels subalterns, car sempre m'han assistit amb esplendidesa i amb afecte. Em cal així mateix citar Josep-Maria Llorens, deixeble i successor meu, i Montserrat Cumellas, bibliotecària del Departament»⁴.

A l'Institut espanyol de musicologia, a més dels seus col·laboradors permanents — com el caputxí pare José Antonio de Donostia, mossèn Francesc de P. Baldelló, Josep Subirà, Francesc i Emili

2. *Anuario musical*, XXI, p. 3.

3. *Monumentos de la música española*, XXV, p. 9.

4. Biblioteca Central. *Publicaciones de la Sección de Música*, XVIII, p. xx.

Pujol, Miquel Querol, Josep Romeu, Joan Tomàs i Josep-Maria Llorens, — José Ibáñez Martín fou estimat per Anglès com el « primer ministre d'Educació Nacional que ha donat relleu oficial a l'estudi científic de la música hispana, protegint tots els aspectes de la musicologia moderna »⁵. També el secretari general del Consell superior d'investigacions científiques, José María Albareda, de bona memòria, i el vice-secretari, factòtum del departament de publicacions, Rafael de Balbín, reberen un públic i merescut agraïment. I, per acabar, de l'« Escuela española de historia y arqueología » de Roma anomena particularment Francisco Iñiguez, Javier de Silió y Alberto Martínez Fausset.

A l'enfilall de persones volgudes per mossèn Anglès — on no poden mancar els seus grans amics de Roma, dom Anselm-M. Albareda, monsenyor Manuel Bonet i el pare Càndid de Dalmaes — cal afegir les religioses de l'Institut de Maria Ward, pel generós acolliment i cordial allotjament que li atorgaren a Nymphenburg durant els anys d'exili 1936-1939, i a Roma des de 1948 a 1969. D'aquell sojorn a Alemanya restà aquesta benvolent memòria: « Un record agraït a aquelles bones religioses: en llur santa casa, per a mi providencial, em fou possible de transcriure les cantigues que ara publico. Sàpiga tothom que l'obra present romandrà per sempre espiritualment vinculada a l'esmentat Institut de religioses de Maria Ward, en testimoni d'amistat molt fonda i perenne »⁶. Mort ja mossèn Anglès, bé podem dir que no solament les cantigues, sinó molts llibres més i d'altres importants activitats intel·lectuals i ministerials restaran entrellaçats per sempre amb la generosa hospitalitat d'aquelles religioses a la Via Nomentana de Roma.

Servei a la Biblioteca de Catalunya.

Durant l'exercici del seu càrrec a la Biblioteca, Anglès reeixí a equipar el Departament de Música amb una selecta i especialitzada biblioteca musical de caràcter històric, científic i pràctic. Així mateix amplia el fons de música antiga amb notables adquisicions

5. *Monumentos de la música española*, II, p. 9.

6. Biblioteca Central. *Publicaciones de la Sección de Música*, XV, p. 10.

de manuscrits musicals; i tingué també una cura i un interès especials per la secció de fotocòpies i microfilms d'obres procedents d'altres arxius espanyols i estrangers, tots ells de summa utilitat.

Un altre aspecte de la seva constant diligència fou l'arreplega de tota classe de mitjans per a la bibliografia musical: diccionaris, revistes, històries de la música, monografies biogràfiques, obres de teoria, de tècnica i d'erudició musicals, ultra els grans monuments de la música i una sèrie ininterrompuda de partitures de música de cambra, simfònica i operística. De gran vàlua és també la seva voluminosa producció personal, editada per aquell mateix Departament. « Al final de la meua missió en aquesta estimada Biblioteca — ens dirà, després de quaranta anys de servei generós —, puc assegurar a tothom que fou ací que se'm despertà la vocació d'estudiós i que em fou possible d'iniciar les recerques en les biblioteques i els arxius principals d'Espanya i d'Europa, amb el propòsit d'anar recollint materials per a la història de la música espanyola. Fou gràcies a la Biblioteca de Catalunya que el 1923 i els anys següents vaig poder anar a Alemanya, a estudiar, i a prendre part en els congressos internacionals de musicologia. També hi vaig trobar amics i mestres que orientaren, des dels primers dies, el meu camí per a tota la vida »⁷.

Efectivament, a la primitiva seu de l'Institut d'estudis catalans, al carrer del Bisbe, Anglès disposava d'un gabinet de treball a la part alta de l'edifici. Aquell era el seu « racó » inaccessible, fins que la Biblioteca ocupà l'actual edifici de l'antic hospital de Sant Pau i de la Santa Creu, oberta al públic el 20 de febrer de 1940. En aquella primera època s'havia estrenat com a musicòleg: « Durant els primers anys de servei, em vaig dedicar a la transcripció de música per a orgue, i a l'estudi i la catalogació de la polifonia hispànica dels segles XVI i XVII »⁸, treball que acordava amb la publicació d'assaigs sobre la cançó popular religiosa a la revista *Vida cristiana*, efluvi d'inquietuds pastoral-litúrgiques, després de l'animsosa alenada del Congrés litúrgic de Montserrat, l'any 1915. « La música espanyola per a orgue, conservada a la Biblioteca de Catalunya, fou el primer fons de manuscrits que em serví per a transcriure música organística, des de 1915. Durant el meu servei a la

7. *Ibid.*, p. xv-xix.

8. *Anuario musical*, XXI, p. 87.

Biblioteca, un dels meus particulars anhels ha estat el d'enriquir els reculls de música antiga per a orgue que s'hi conserven»⁹.

De la mà del mestre Pedrell, i en col·laboració amb ell, publica la primera mostra del seu treball: *Els Madrigals i la Missa de Difunts d'en Brudieu* (Barcelona 1921). Haig de dir el goig que sentia encara mossèn Anglès quan, ja provecte, recordava aquella troballa: «¡Oh cels!... Com per encant, els nostres ulls, espurnejants pel deliri que sentíem, just sabien llegir el títol de la *Missa defunctorum Joannis Brudieu*. Aquell Brudieu — l'ombra del qual seguïem per aquells prats i carrers, per aquells claustres, per aquell cor i aquells altars, i les despulles del qual trepitjàvem potser damunt les lloses d'aquell sant temple — des del cel ens feia el miracle»¹⁰.

Avesat ja a l'estudi i a la transcripció de la música polifònica, presenta, l'any 1926, el primer volum de les obres completes de Joan-Pau Pujol (1573-1626), de l'escola manierista catalana; estudi imponent per la gran erudició que demostra i per la justesa en la referència de tota mena de fonts.

Segueix la primera publicació de música per a orgue, dedicada a l'obra de Joan-Baptista Cabanilles (1644-1712) que, espiada en quatre volums, anirà de 1933 a 1955. Ell mateix ens explica: «Encara molt jove, vaig sentir especial predilecció per l'estudi de les obres de Cabanilles, a causa de la profunda emoció experimentada en provar les seves composicions en l'orgue; especialment els seus *tientos de falsas* despertaven en el meu esperit un sentiment de dimensió sacro-artística tan profund, que el considerava molt superior a l'exercit per l'art espiritualíssim de Cabezón i dels altres mestres espanyols del segle XVI. Tan gratament impressionat, vaig seguir transcrivint i cercant arreu manuscrits que ens oferissin més música seva. Aquesta tasca, ensems amb l'arreplega de cançons populars, m'alleujava les hores d'estudi d'harmonia, de contrapunt, de fuga i d'orgue. En l'art de Cabanilles trobava el tipisme de la nostra cançó popular tradicional, i el seu estudi esdevenia una lliçó que vivificava els meus deures escolars»¹¹. En efecte, el repertori espanyol de música per a orgue, que del temps passat hem

conservat, mereix d'ésser tingut en compte quan hom fa estudis de contrapunt, de fuga, d'harmonia i de l'art de la variació.

Però, alhora, d'altres camps de treball el seduïen. Referint-se a Catalunya, escrivia: «En un poble com el nostre, que tingué la seva esplendor precisament a l'edat mitjana, i en el qual els arxius de tots els temps ofrenen tanta riquesa de dades instrumentals, per força havíem d'optar per l'alternança: editar música i estudiar alhora el fet històric»¹². De moment, suspengué tota altra publicació d'obres per a orgue, per a tornar-hi ben bé a les darreries de la seva vida: «Ara, ja vell, quasi sense adonar-me'n, vaig deixant la música hispana medieval, a la qual vaig dedicar els millors dies de la meua vida, i retorno a l'orgue espanyol dels segles XVI i XVII»¹³. De fet, entre 1965 i 1968 foren impresos els quatre volums de l'*Antología de organistas españoles del siglo XVII*.

Desitjós de donar esplai a la seva inquietud d'historiador, Anglès treballa pels arxius, i ofrena dues obres cabdals: *El Còdex Musical de las Huelgas* (Barcelona 1931) i *La música a Catalunya fins al segle XIII* (Barcelona 1935). Ambdues foren una gran revelació. En la primera, que consta de tres volums — Facsimil, Transcripció i Estudi —, recull tota mena de documents vàlids per a la música i la cultura medievals espanyoles; en la segona, descobreix un nou món a la cultura i a l'art de Catalunya.

La coneixença del compositor Robert Gerhard fa que del tracte i treball en comú surti l'obra d'Antoni Soler (1729-1783) *Sis quintets per a instruments d'arc i orgue o clave obligat* (Barcelona 1933).

Però, certament, l'obra màxima de mossèn Anglès, de temps delejada, és *Las Cantigas de Santa María del rey Alfonso X el Sabio*. «Es tracta — dirà en el pròleg — del monument més excel·lents i més valuós de la música mariana a l'Europa medieval». Ja l'havia promesa en publicar el còdex de Las Huelgas. I per tal d'assolir uns coneixements i una tècnica paleogràfica que l'enriquissin científicament i l'ajudessin a dur a terme tan difícil empresa, s'havia fet deixeble de Ludwig a Göttingen. Després, aprofitant l'estada forçosa a Alemanya, entre 1936 i 1939, decidirà de dedicar-hi tot el

9. Biblioteca Central. *Publicaciones de la Sección de Música*, XX, p. 7.

10. *Publicacions del Departament de Música de la Biblioteca de Catalunya*, I, p. 91.

11. *Anuario musical*, XVII, p. 7.

12. *Publicacions del Departament de Música de la Biblioteca de Catalunya*, X, p. IX.

13. *Anuario musical*, XXI, p. 87.

temps. Jordi Rubió, de Barcelona estant, li farà arribar la còpia fotogràfica completa del còdex j.b.2 de l'Escorial; Heinrich Beseler, des de Heidelberg, el facsímil del còdex de Toledo editat per Julià Ribera; la Infanta Doña Paz de Borbón, princesa de Baviera, li prestarà l'edició de Valmar, que conté la lletra de les Cantigues; Otto Ursprung continuarà encoratjant-lo; i Ramon Aramon anteposarà a cada cantiga l'esquema estròfic corresponent.

Talment com l'edició del còdex de Las Huelgas, la de *Las Cantigas* consta també de tres volums. El primer, reproducció fotogràfica del còdex j.b.2 de l'Escorial, fou el darrer a sortir a llum, a Barcelona, l'any 1964. En el pròleg, mossèn Anglès ens diu: «En els dies de la meua vellesa, quan se m'acosta el terme de la vida terrena, la millor recompensa humana, que mai hagués pogut esperar en vida, era de poder publicar el facsímil del còdex escurialense j.b.2. Per causa del meu treball a Roma i de les meves absències freqüents d'Espanya, no m'hauria estat possible de presentar aquesta edició facsímil tal com convenia, sense l'ajut del meu estimat deixeble Josep-Maria Llorens, el qual ha maldat perquè aquesta edició reproduís, al més fidelment possible, el còdex original en tots els seus detalls». El segon volum, publicat l'any 1943, «coronament — dirà — del meu treball al davant del Departament de Música de la Biblioteca de Catalunya», dóna la transcripció de 417 cantigues, com mai no havia estat fet. Cal dir, a més, que el sistema emprat per Anglès fa que tals cançons resultin galanes, melodioses i escaients, semblants al cant popular. El tercer volum, dividit en dues parts, es farà esperar fins l'any 1958. «Aquest llarg interval — explica mossèn Anglès — m'ha estat profitós, ja que m'ha permès un coneixement més ampli de les matèries que hi tracto»¹⁴. El treball consisteix en un estudi històric i crític de la lírica monòdica del temps. També aquest volum commemora un important aniversari de la seva vida: «S'escau, també — ens diu ell mateix — aquesta publicació en el quarantè aniversari, i en la data, a més, de la meua jubilació de tot servei actiu» a la Biblioteca de Catalunya. «Aquest pensament — continua — i aital coincidència fan que l'autor consideri l'ofrena d'aquest nou llibre com un testament espiritual, llegat humilment al lector»¹⁵.

14. Biblioteca Central. *Publicaciones de la Sección de Música*, XVIII, p. xv.

15. *Ibidem*.

Tornant enrera, entre els volums II i III de les Cantigues, i després d'una pausa d'onze anys, apareix el llibre *Las Ensaladas de Mateo Flecha* (Barcelona 1955). L'autor hi publica sis llargues composicions polifòniques, que encisaven els nobles, els cortesans i també Felip II; úniques tanmateix, per llur to mig religiós i mig profà. En el pròleg, en defensa pròpia, contra les reticències que sempre sovintegen, repassa la seva obra acomplerta a la Biblioteca de Catalunya, que considera prou seriosa per no haver decebut la confiança de Pedrell. Alhora hi palesa que, «gràcies a aquest Departament de Música, la musicologia prengué, per primera vegada, estat oficial en la història de la cultura espanyola. És ben palès que, amb la seva actuació, posà els fonaments del nou Institut espanyol de musicologia, del Consell superior d'investigacions científiques». Aquest Institut, de fet, «difícilment hauria pogut desenvolupar les seves tasques i acomplir la seva missió si, en començar la seva obra, no hagués pogut disposar dels fons de música antiga, de l'arxiu de fotocòpies, i dels llibres de literatura musical que existien a la Biblioteca de Catalunya».

Mossèn Anglès, tal com havia fet Pedrell, presentint la seva mort, féu seguir al seu testament espiritual la donació a la Biblioteca de Catalunya de tots els seus llibres, obres d'estudi, publicacions, revistes, discoteca, epistolari, i bona part de la seva documentació personal, títols honorífics i condecoracions. «El gest no té preu — diríem nosaltres, utilitzant les mateixes paraules d'ell a lloança de Pedrell — i mai no serà estimat com cal. En el llegat ens dóna allò que en més estima ha pogut posseir el mestre»¹⁶.

Director de l'Institut Espanyol de Musicologia.

Quan l'any 1943 el president del Consell superior d'investigacions científiques, Don José Ibáñez Martín, fundava l'Institut espanyol de musicologia, escollia mossèn Anglès per a director. Tan encertada designació era un reconeixement públic al nostre musicòleg i també a la Biblioteca de Catalunya, perquè conjuntament anaven al davant de la ciència musical a Espanya. No fou difícil, aleshores, d'incorporar les activitats del flamant Institut, baldament

16. Biblioteca de Catalunya. *Publicacions del Departament de Música*, II, p. 5.

autònom, a la mateixa Biblioteca, rica de fons musicals i de llibres antics i moderns; fins que l'any 1955 pogué estrenar local propi al veí carrer d'Egipcíacs.

Mercès a aquella conjunció, la potencialitat investigadora del nostre mestre trobà més franca canalització d'idees, de treballs i de publicacions. Tanmateix, al cap d'aquell Institut de recerques, mossèn Anglès féu possible la història de la música a Espanya, aclarí a pler aspectes confusos de la nostra música, i donà a conèixer nombrosos músics i nombroses obres de les nostres terres, desoneguts o oblidats, alhora que anava obrint nous camins i horitzons a la musicologia hispànica.

Així, l'any 1941 començà la valuosa sèrie de *Monumentos de la música española*, que avui ja compta trenta-cinc volums, dels quals dinou li pertanyen com a autor. La publicació del primer li donà peu a dir que «l'Institut no pretén pas de forçar un monopoli científic, ni tampoc de muntar una editorial privilegiada per a la música històrica a Espanya. Han de tenir també pas obert la Biblioteca de Catalunya, el Monestir de Montserrat i totes les altres corporacions culturals que vulguin afegir-s'hi, siguin oficials o privades. L'Institut pot ésser com un Centre pilot destacat, apte per a donar ajuda i orientació, sense cap mena de prejudicis ni de recels». I, esmentant de nou la Biblioteca, afegeix: «Les seves publicacions no envaeixen pas el camp i el treball de l'Institut, ja que l'obra de l'un es complementa amb l'obra de l'altra»¹⁷.

En *La música en la corte de los Reyes Católicos* (Barcelona 1941), Anglès examina i transcriu bona part d'aquella primera florida de la música espanyola durant la sobirania dels Reis Catòlics. I en *La música en la corte de Carlos V*, editat també a Barcelona, l'any 1944, s'estén a la música instrumental de *cifra nueva* seleccionada per Luis Venegas de Henestrosa. El quart llibre de la sèrie, *Recopilación de sonetos y villancicos de Juan Vásquez* (Barcelona 1946), és una obra valuosa perquè ens dóna una preada mostra de la cançó polifònica profana en castellà.

Era costum de l'autor d'acompanyar la transcripció musical de bons estudis crítics, profitosos per llur rica documentació històrica, les notes biogràfiques i la bibliografia musical.

Com a complement, i en homenatge a la música dels Reis

Catòlics i del duc d'Alba, publicà en dos volums (el 5e i el 10e de l'esmentada sèrie, Barcelona 1947 i 1951) una nova edició crítica del *Cancionero musical de Palacio*, editat a Madrid l'any 1890 per Francisco Asenjo Barbieri. Raona mossèn Anglès el seu treball d'aquesta manera: «He emprès endavant el reedició, perquè estem davant d'una obra esgotada, preciosa i incomparable, de capital transcendència per a la cançó polifònica de la segona meitat del segle XV, on trobem els principals compositors espanyols coetanis i totes les formes de la música profana del temps»¹⁸. «Ja endinsat en l'estudi d'aquest cançoner — segueix —, el sentit llicencios d'algunes poesies afectà la meua consciència fins a fer-me dubtar, com a sacerdot, si calia o no tirar endavant el treball. Aprofito aquesta avinentesa per a posar en clar i dir públicament la repugnància que sento en tractar certs textos íntimament vinculats a una música deliciosa, alhora que prometo acatament incondicional als principis morals de la religió que professo»¹⁹.

L'any 1946 fundà la revista *Anuario musical*, «animat — assegura — per l'afany de mantenir relació pública i escrita amb els altres centres similars del món, de promoure vocacions en aquest camp de la musicologia, i també amb l'esperança de poder guanyar l'estima mundial pel nostre ric i desconegut patrimoni artístic musical». Aquesta publicació anual fou molt curada pel seu fundador, qui n'esdevenia, alhora, el més constant col·laborador. Només cal indicar que dins els vint-i-tres volums editats fins l'any 1969 es troben vint articles seus que sumen 369 pàgines.

Així mateix, fidel al decret fundacional de l'Institut, de fomentar també la catalogació de la música històrica conservada, mossèn Anglès i Josep Subirà iniciaren conjuntament la sèrie de catàlegs musicals. «Per ésser la Biblioteca nacional de Madrid — escriu mossèn Anglès — el centre estatal més important del país, on s'atresoren molts monuments de la nostra cultura d'interès per a tothom, publiquem en tres volums el *Catálogo musical de la Biblioteca nacional de Madrid*» (Barcelona 1946-1951).

Una altra sèrie de publicacions de l'Institut fou la col·lecció *Monografías*. En vida de mossèn Anglès, hi aparegueren cinc obres importants. I, guiat «per l'ànsia de fornir a la cultura espanyola

18. Ibid., V, p. 14.

19. Ibid., X, p. 16.

17. *Monumentos de la música española*, I, p. 5.

el material folklòric propi», curà amb passió el desenvolupament de la secció de Folklore, com també la publicació del florilegi *Música hispana*, que encara avui ofereix un bon repertori de cançons — populars i cultes —, de polifonia i de música per a instruments. En aquest moment, considero encertada la reconeixença tantes vegades palesada per mossèn Anglès a la tipografia Boileau Bernasconi, per haver-li satisfet sempre la dèria d'assolir una estampació musical nítida i elegant.

President del Pontifici Institut de Música Sagrada a Roma.

Bon punt l'abat benedictí dom Gregori-Maria Sunyol, president del Pontifici Institut de música sagrada, moria a Roma l'any 1946, el nom d'Higini Anglès sonava com el de la persona més idònia per a ésser-ne successor. Talment com es preveia, mossèn Anglès fou cridat per Pius XII per a ocupar aquell càrrec, de significació i transcendència tan marcades per a l'Església. Val a dir, però, que ell en fou el primer sorprès. D'antuvi, s'hi negà enèrgicament. Se li feia impossible de deixar el seu «raconet» de Barcelona, els arxius, les publicacions, la investigació, en una paraula, la seva tasca musicològica. Però aviat acceptà. La indiscutible autoritat del Papa i el seu amor a l'Església, per damunt dels propis interessos, el mogueren al bell, però difícil, sacrifici de l'obediència. Hi fou encoratjat pels seus amics més íntims, els doctors Lluís Carreras i Manuel Trens, ultra d'altres personalitats i institucions, amb el Monestir de Solesmes al davant.

Ja a Roma, i a l'Institut Pontifici, en el llarg temps de vint-i-dos anys de direcció, monsenyor Anglès treballà apassionadament, com ningú, sense treva ni repòs. Cercava de proveir d'una formació musical competent i al dia l'*élite* dels joves eclesiàstics enviats d'arreu del món catòlic. A les tres especialitats ja existents al Centre — Cant gregorià, Polifonia i Orgue, que Mossèn Anglès incrementà encara més — hi afegí la de Musicologia. Aquesta càtedra de ciència musical atragué l'atenció de molts estudiosos, que acudien a Roma a rebre els seus ensenyaments. El seu treball fou endegat per diferents vessants: nova ordenació de la selecta plantilla de professors, augment d'orgues de tubs per a l'estudi, esplèndid enriquiment de la biblioteca i de la secció de microfilms, i creació de

la important discoteca. Foren tants els seus mèrits, que la Santa Seu, públicament, li reconegué el títol de segon fundador de l'Institut.

A Roma encara, i per la seva situació de privilegi, mossèn Anglès intervingué, amb l'apassionament propi de la seva honestedad intel·lectual, en d'altres activitats. En el camp eclesiàstic, les dues realitats de més transcendència foren la instauració dels Congressos internacionals de música sagrada i l'organització de la «Consociatio internationalis musicae sacrae». Així mateix, contribuí a que Pius XII i Joan XXIII publicuessin documents de particular interès per a la música sagrada. «Per tot arreu veu música» deien d'ell molts cardenals de Roma. Feia públics els seus criteris i els mantenien amb fermesa. Enamorat com estava del saltiri en la versió coneguda amb el nom de *Vulgata*, quan va aparèixer l'any 1945 la nova traducció al llatí, per desig de Pius XII, més ajustada a l'original hebreu, Mossèn Anglès no es cansava de dir: «Serà molt bona aquesta versió, però no canta». Amb tot, ell la va acceptar per compliment i per obediència. Cal dir, després d'uns anys, que la salmòdia del breviari recent en part s'ajusta al criteri aleshores exposat per Mossèn Anglès. En el modest despatx de Piazza Sant'Agostino i en el saló de treball a Via Nomentana es veien tot sovint musicòlegs eminents de tot el món, en pla de consulta sobre la comuna especialitat. Res d'estrany, doncs, que la correspondència li fos cada dia més feixuga per la seva abundor i pel seu contingut, car sovint implicava gestions, treballs, informes, viatges, col·laboracions a revistes, a diccionaris, a miscel·lànies i jubileus. I a tothom arribava la seva resposta i el seu consell, sempre en la llengua pròpia del destinatari.

En una biografia de monsenyor Anglès, els seus nombrosos alumnes mereixerien un capítol a part. Molts d'ells deixaren constància de llur progrés, en les tesis presentades. En aquesta tasca docent col·laborà a pler el pare José López Calo, primer com a assistent i després com a professor.

Bé que en el desplaçament del seu llarg magisteri no va plànyer mai cap mena de sacrifici, hem de dir que els consols rebuts foren molts i plaents. Només ens cal retreure les seves darreres paraules a l'acte d'acomiadament que en homenatge li dedicà el Pontifici Institut de música sagrada, el 15 de novembre de 1969: «Questi bravi alunni, quanta gioia mi hanno dato! Quanta gioia!».

Per gràcia de Déu, el recel que a Roma no li seria possible de satisfer la seva innata inquietud investigadora aviat s'esvaí. Hi ajudaren els seus freqüents desplaçaments de Roma a Barcelona i viceversa, valent-se de la rapidesa i el confort que ofereix l'avió. Monsenyor Anglès tenia la sort de treballar, concentrat en la feina, fins poc abans d'anar a l'aeroport; més encara, ja a la sala d'espera, abans de l'avís acostumat per a emprendre el vol, la nostra conversació sempre es convertia en un enfilall de comandes i de cerques bibliogràfiques.

Contribuí també a la continuació de la seva tasca musicològica la creació, a Roma, de la Delegació del Consell superior d'investigacions científiques, que donà nova vida a l'Escola espanyola d'història i d'arqueologia fundada l'any 1910. Mossèn Higinio en fou designat vice-president. Fins aleshores, en aquella institució no s'havia fet mai cap mena de treball històric sobre els nostres músics a Itàlia. Anglès en donà la idea, i presentà un ambiciós projecte d'estudis i publicacions a fer, projecte que publicà després, per extens, en el pòrtic del primer volum de música publicat per l'esmentada institució. Sota el seu patrocini, mossèn Anglès publicà nou volums amb les *Obras completas* de Cristóbal de Morales, i quatre dels deu que ha de tenir la col·lecció similar de Victoria, partint de la ja esgotada edició de Pedrell. ¡ Amb quina il·lusió hi treballava! Morales fou el seu polifonista predilecte, mentre que Victoria li oferia una nova ocasió per a entrellaçar el seu nom (per darrera vegada) amb el del seu mestre inoblidable Felip Pedrell.

Difusor del cant gregorià i del cant popular religiós.

La reforma del cant gregorià, animada pels monjos de Solesmes i legislada per sant Pius X, cridà l'atenció de l'estudiant Anglès a Tarragona. La capella de música de la Catedral i la del Seminari, i més encara el contacte freqüent amb el monestir de Montserrat, on tenia el seu germà Josep, l'anaren preparant per al seu apostolat predilecte. Amic, després, i company, a l'església de Sant Felip Neri de Barcelona, del gregorianista acèrrim pare Agustí Mas i Folch, fundà una «Schola cantorum» (seria la tercera de la ciutat) a la parròquia de Santa Madrona, barri de gent humil, senzilla i treballadora. Era l'any 1916. El moviment gregorianista anava calant

arreu. De bon hora, Barcelona va posar-se a nivell dels centres europeus més amants del càntic litúrgic romà. Fou necessari, aleshores, fundar l'Associació gregorianista, portantveu de les activitats i inquietuds apostòliques dels seus afiliats, amb mossèn Anglès sempre a primera fila.

Ja madur i entrenat, durant el seu exili a Nymphenburg en temps de la nostra guerra civil, fou molt sol·licitat pels bisbes alemanys per a donar lliçons de cant gregorià als estudiants de teologia de llurs Seminaris. Ja de retorn a Barcelona, si cedí a la forta pressió de la Santa Seu i acceptà la direcció del Pontifici Institut de música sagrada, fou només, segons escriu en una carta a l'abat Cozien, «pel bé de l'Església i en obsequi i mirament a Solesmes, i reconeixement a la seva obra musical gregorianista». Gens d'estrany, doncs, que a Roma curés personalment la direcció de la «Schola Cantorum» a les celebracions pontificals a Sant Pere del Vaticà.

Allhora que mossèn Anglès realitzava la seva vocació de gregorianista, conreava també la seva arrelada afeció al folklore i al cant popular religiós. De jove, a Maspujols, féu una bona recollida de cançons per tota la comarca. A Barcelona, continuarà, acompanyat d'amics qualificats, les seves missions per terres de Catalunya i de les Balears.

El notable folklorista mestre Joan Tomàs li va retre l'homenatge d'aquestes paraules: « Ell, com nosaltres, ha recorregut pobles, viles i llogarets a peu i a cavall sense fer cas de fadigues, maltempades, privacions i altres sacrificis, anant adelerat a la recerca de tota manifestació musical eixida de boca del poble, perquè ell sap que és on es troba la més pura essència del deix ancestral. Mercès a aquesta fal·lera, ha anotat centenars, milers de cançons populars, que constitueixen una esplendorosa aportació al ja extensíssim tresor cançoner de Catalunya, però són més encara les donades a la Secció de Folklore de l'Institut espanyol de musicologia »²⁰.

Aquesta dedicació al cant popular tenia per fitó els seus coneixements medievals i la música litúrgica, com escriví més d'una vegada: « Si des de la meua joventesa va enamorar-me tant la cançó del poble, i sense escatimar sacrificis em vaig donar a la seva arreu-

²⁰ *Miscelánea en homenaje a monseñor Higinio Anglés* (Barcelona 1958-1961), II, p. 923.

plega, fou sempre atret pel bon gust i per la bellesa del cant monòdic llatí i de la lírica cortesana medieval»²¹.

Però, malgrat la bona disposició que hi tenia, i, millor encara, malgrat la finalitat pretesa, sentí encara el rosec de la seva exquisida consciència sacerdotal: «Em sovintejava el remordiment de pensar com passava les hores entretingut en estudis no massa propis de la missió eclesiàstica, però s'esvania a bona hora davant la transcendència del cant popular en el culte litúrgic i la seva importància per a la història de la música espanyola de tots els temps. A més, anava descobrint molts elements de les melodies del folklore dins la composició musical dels himnes llatins, de les seqüències, tropus, conductus i verbetes de la litúrgia medieval, i en altres tonades del cant gregorià»²².

De sempre, mossèn Anglès es dolia de la poca participació dels fidels al cant litúrgic i religiós. Quan Pius XII li preguntava: — ¿ Per què no canta el poble? — Li deia: — Perquè no s'ensenyava a cantar a l'escola! ». Mossèn Anglès se'n dolia, però no restà mai parat. Ell mateix compongué un nombre considerable de cantos, promogué l'edició de cançons escolars i religiosos, i a Roma explicà cursos monogràfics sobre el cant popular de les diferents nacions i cultures històriques.

Condecoracions i premis.

Res d'estrany no té que una figura tan de cap de brot en el camp de la musicologia i de la música sagrada atresorés amb el temps tants i tants títols honorífics, premis i medalles. La Santa Seu, Acadèmies científiques, artístiques i de cultura, societats importants i governs polítics l'honoraren amb preades i valuoses condecoracions.

Una llista de les més importants fóra aquesta:

Prelat domèstic de Sa Santetat (1947).

Comenda d'Isabel la Catòlica (1949).

Medaglia d'Argento del Presidente de la Repubblica Italiana (1949).

Silberne Medaille der Österreichischen Republik (1956).

Medalla de la Internationale Stiftung Mozarteum (1956).

Grande Médaille d'Argent de la Ville de Paris (1957).

Medalla d'Or de la Ciutat de Barcelona (1957).

Medalla d'Argent de la Diputació Provincial de Barcelona (1957).

Gran Creu d'Isabel la Catòlica (1958).

Das Grosse Verdienstkreuz des Verdienstordens der Bundesrepublik Deutschland (1960).

Títols acadèmics:

Vice-president de la Societat Internacional de Musicologia de 1933 a 1958, i membre d'honor del Directorium des de 1958 fins a la mort.

Acadèmic corresponent de l'Akademie der Wissenschaften de Göttingen (1939).

Acadèmic numerari de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona (1940).

Membre numerari de l'Institut d'Estudis Catalans de Barcelona (1941).

Acadèmic numerari de la Real Academia de Bellas Artes de San Fernando de Madrid (1943).

Membre d'honor de la Royal Music Association de Londres (1945).

Corresponent de De Kongelige Danske Videnskabernes Selskab de Copenhague (1946).

Corresponent de l'Académie Royale des Beaux Arts de Brussel·les (1949).

Corresponent de l'Akademie der Wissenschaften de Munic (1950).

Corresponent de l'Accademia Petrarca d'Arezzo (1951).

Corresponent de The Hispanic Society of America (1957).

Acadèmic de l'Akademie für Musik und darstellende Kunst de Viena (1960).

Entre 1960 i 1969 són molts els reconeixements i premis pontificis: records, cartes, escrits, nomenaments.

En el fons, les medalles no li desplaïen, perquè s'adonava que li reconeixien el treball de tota una vida al servei dels valors més nobles de la cultura i de l'esperit. Tot amb tot, deixar-se posar

21. *Anuario musical*, XV, p. 4.

22. *Ibidem*.

en públic la gran faixa i la creu d'Isabel la Catòlica, com volíem proposar-li, ens semblava gairebé impossible d'aconseguir-ho. No per res la mitra preciosa que li regalàrem els amics no l'estrenà sinó el dia del seu funeral. Calia, però, fer-ne la prova; i tinguérem la sort de receixir-hi. Ens havia dit que, per a ell, aquell acte seria « una tortura sangonent ». Però no hi hagué més remei, i va passar el tràngol. Fou un acte solemne, però humanament cordial, l'11 de gener de 1958, al saló medieval de la Biblioteca de Catalunya, on ell tantes vegades havia parlat públicament de música. Després dels parlaments de consuetud, l'arquebisbe de Barcelona, monsenyor Gregorio Modrego Casaus, li posà la faixa i la gran creu, amb les abraçades que s'acostumen. Mossèn Anglès, home sempre disposat a improvisar parlaments de circumstàncies, donà les gràcies a tothom, i acabà amb aquestes paraules: « El convenciment que la nostra obra de cultura musicològica, amorosament començada, fa ja molts anys, amb zel i amb il·lusió, podrà seguir el seu camí triomfant, tant a la Biblioteca de Catalunya com a l'Institut espanyol de musicologia, és el premi més plaent i la benedicció més consoladora que mai de la vida hauria pogut desitjar ».

D'aquella festa, mossèn Anglès en sortí aclaparat, però content. Ho diu una carta seva del 17 de gener d'aquell any: « A tots vosaltres, col·laboradors meus, només dues paraules per a agrair-vos l'interès i el gran amor que despenguéreu, per tal que l'homenatge a la meva pobra persona resultés bonic. Si bé, per a mi, tota la primera part em féu una tortura sangonent, i m'hauria estimat més poder-me fondre, per no sentir res de la meva necrologia, us restaré sempre profundament agraït pel vostre gest, i pel significat que tenia. Déu us ho pagui tot amb escreix, i que beneeixi per sempre el nostre estimat Institut ».

Un altre consol, i molt íntim, que rebé en aquella mateixa ocasió, provenia dels seus amics musicòlegs, estesos arreu del món, que s'hi feren presents amb l'ofrena d'un estudi científic. Aquells seixanta-vuit treballs, alfabèticament ordenats en dos volums, foren impresos amb el títol *Miscelánea en homenaje a monseñor Higinio Anglés* (Barcelona 1958-1961).

Perquè el seu esguard es fixava en el futur mentre feia llum en el passat, el nom d'Higiní Anglès restarà inesborrable. El trobarem inscrit en les enciclopèdies musicals i de cultura de tot el món. I les seves obres seran, per als estudiosos, cita obligada i punt

de partença, car assenyalen magistralment tot un fecund procés d'investigació. Mossèn Anglès ha dominat esplendorosament moltes cimes de la musicologia hispànica, i n'ha il·luminat d'altres de fora amb projecció clarivident. Ens ha fet hereus d'un ordre i d'un sistema de treball, que a nosaltres pertoca de seguir. « Res de repòs! — ens diria —. El més important és l'entusiasme per l'esforç que hom fa, i el goig de la feina feta ».

JOSEP-MARIA LLORENS

BIBLIOGRAPHIA

- El cant de la Sibila*, VC 4, Barcelona 1917, 65-72.
Melodies populars religioses, VC 8, Barcelona 1920-21, (serie de articulos).
 **Els Madrigals i la Missa de Difunts d'En Brudieu*, en col·laboració amb Felip Pedrell, Barcelona 1921, 162-244 de música.
 **Catàleg dels Manuscrits Musicals de la Col·lecció Pedrell*, Barcelona 1921, 138.
L'epístola farcida de Sant Esteve, VC 9, Barcelona 1922, 69-75.
Cançons populars del Camp de Tarragona, Reus 1923.
Cantors und Ministrers in den Diensten der Könige von Katalonien-Aragonien im 14. Jahrhundert, KB, Leipzig 1925, 56-66. [Scripta 40].
Els cantors i organistes franco-flamenys i alemanys a Catalunya, els segles XIV-XV, Scheurleer-Gedenkboek, La Haya 1925, 49-62. [Scripta 34].
 **Johannis Pujol (1573-1626), in alma Cathedrali Barcinonensi cantus magistri, Opera omnia*, I, Barcelona 1926, xciv-202 de música.
Orgelmusik der Schola Hispanica vom XV. bis XVII. Jahrhundert, KB, Leipzig 1926, 227-231. [Scripta 67].
Les melodies del trobador Giraut Riquier, Estudis Universitaris Catalans, XI, Barcelona 1926, 1-78. [Scripta 24].
Cants populars per a Nadal, VC 14, Barcelona 1926-27, 15-20.
 **Musici organici Johannis Cabanilles (1644-1712) Opera omnia*, I, Barcelona 1927, xciv-182 de música.
Una Col·lecció de polifonia del segle XVI, Estudis Universitaris Catalans, XII, Barcelona 1927, 388-410.
Les « Cantiques » del Rei N'Anfós el Savi, VC XIV, Barcelona 1927, 1-64.
Die merktinmige Musik in Spanien vor dem XV. Jahrhundert, KB, Beethovens Zentenarfeier, Wien 1927, 158-163. [Scripta 50].
 (Traducció catalana. Revista Musical Catalana, XXIV, 1-7).
A propòsit de la « Introducció a la Paleografia Musical Gregoriana del P. Suñol », Estudis Universitaris Catalans, XII, Barcelona 1927, 290-298.
Memòria de la missió de recerca de cançons i músiques populars realitzada a les comarques Solsoniana i Berguedana, Obra del Cançoner Popular de Catalunya, I, Barcelona 1928, 83-162.
El inventario-catálogo de los archivos musicales de España, Congreso nacional de Música Sagrada de Vitoria 1928.
Dos tractats medievals de música figurada, Festschrift für Johannes Wolf, Berlin 1929, 6-10.
El « Chansonnier français » de la Colombina de Sevilla, Estudis Universitaris Catalans, XIV, Barcelona 1929, 227-258. [Scripta 63].
Gacian Reyneau am Königshof zu Barcelona in der Zeit vom 139... bis 1429, Festschrift für Guido Adler, Wien 1930, 64-70. [Scripta 35].

- La polyphonie religieuse péninsulaire antérieure à la venue des musiciens flamands en Espagne*, KB, Londres 1930, 67-72. [Scripta 52].
- **El Còdex Musical de las Huelgas*, Barcelona 1931, I Introducció XXXII-388; II Facsímil XLV-169. III Transcripció XVI-411.
- **Johannis Pujol Opera omnia*, II, Barcelona 1932, XVI-250 de música.
- La musique en Catalogue aux Xe et XIe siècles. L'École de Ripoll*, La Sorbonne, Paris 1932, 157-179. [Scripta 13].
- **Musici organici Johannis Cabanilles Opera omnia*, II, Barcelona 1933, XXVIII-188 de música.
- Die spanische Liedkunst im 15. und am Anfang des 16. Jahrhunderts*, Theodor Kroyer-Festschrift, Leipzig 1933, 62-68. [Scripta 64].
- **Antoni Soler (1729-1783). Sis Quintets per a instruments d'arc i orgue o clave obligat*. Introducció i estudi. (Transcripció i revisió per Robert Gerhard) Barcelona 1933, LXXII-298 de música.
- **Historia de la Música Española. Apéndice a la Historia de la Música de Johannes Wolf*, Barcelona 1934, 331-437.
- La música anglesa dels segles XIII-XIV als Països Hispànics*, Analecta Sacra Tarraconensis, XI, Barcelona 1935, 219-233. [Scripta 32].
- El músic Jacomí al servei de Joan I i Martí I durant els anys 1372-1404*, Homenatge a Antoni Rubió i Lluch, I, Barcelona 1935, 613-625.
- Bibliographie Musicale-Grégorienne*, Introduction à la Paléographie Musicale Grégorienne de Gregorio Mª Suñol, Desclée 1935, 511-565. [Scripta 10].
- **La Música a Catalunya fins al segle XIII*, Barcelona 1935, 448.
- Die Londoner St. Martial-Conductushandschrift. La Música del Ms. de Londres*, Brit. Museum Add. 36881, Butlletí de la Biblioteca de Catalunya, VIII, Barcelona 1935, 280-314. [Scripta 45].
- **Musici Organici Johannis Cabanilles Opera omnia*, III, Barcelona 1936, XX-212 de música.
- Un manuscrit inconnu avec polyphonie du XVe siècle à la cathédrale de Ségovie*, Acta Musicologica, Copenhague 1936, 6-17. [Scripta 54].
- La Música medieval en Toledo hasta el siglo XI*, SpF I. Reihe, 7. Band, Münster i. W. 1937, 1-68. [Scripta 11].
- Das spanische Volkslied*, AfMf, III, Leipzig 1938, 331-362.
- Die geistliche Musik in Spanien des Mittelalters*, Bericht Görres-Gesellschaft 1938.
- La Música en la Corte del Rey Don Alfonso V de Aragón, el Magnánimo (años 1413-1420)*, SpF, I. Reihe, 8. Band, 1939, 339-380.
- La música de las Cantigas de Santa María del Rey Don Alfonso el Sabio*, Revista Radio Nacional 1939-1940.
- Hispanic Musical Culture from the 6th to the 14th Century*, The Musical Quarterly, XXVI, New York 1940, 494-528.
- La Música española desde la Edad Media hasta nuestros días*, Barcelona 1941, 82.
- **La Música en la Corte de los Reyes Católicos*, MME I, Madrid 1941, 144-182 de música.
- **La Música de las Cantigas de Santa María del Rey don Alfonso el Sabio*, Barcelona 1943, II: Transcripció musical, 126-462 de música.
- La Música en la España de Fernando el Santo y de Alfonso el Sabio*, II Madrid 1943, 58. [Scripta 27].

- **La Música en la Corte de Carlos V*. Con la transcripció del Libro de Cifra Nueva para tecla, harpa y vihuela de Luys Venegas de Henestrosa (Alcalá de Henares 1557), MME II, Barcelona 1944, VIII-205-217 de música.
- La Música de las Cantigas del Rey Alfonso el Sabio*, Arbor, n. 3, Madrid 1944, 327-348. [Scripta 28].
- **Catálogo Musical de la Biblioteca Nacional de Madrid en colaboración con don José Subirá*, Barcelona 1946, I: Manuscritos, XVIII-490.
- **Juan Vázquez. Recopilación de Sonetos y Villancicos a quatro y a cinco (Sevilla 1560)*, MME IV, Barcelona 1946, 48-228 de música.
- La música conservada en la Biblioteca Colombina y en la Catedral de Sevilla*, AnM II, Barcelona 1947, 1-39.
- **La Música en la Corte de los Reyes Católicos*, MME V, Barcelona 1947, I, 45-250 de música.
- La notación musical española de la segunda mitad del siglo XV. Un tratado desconocido de Guillelmus de Podio (Despuig)*, AnM II, Barcelona 1947, 151-173. [Scripta 51].
- Il Canto Gregoriano e l'opera dell'Abate Dom G. M. Suñol*, Pontificio Istituto de Musica Sacra, Roma 1948, 19. [Scripta 7].
- Gloriosa contribución de España a la Historia de la Música Universal*, Madrid 1948, 62. [Scripta 38].
- España en la Historia de la Música Universal*, Arbor, Madrid 1948, n°s. 33 y 34, 1-52.
- El Archivo Musical de la Catedral de Valladolid*, AnM III, Barcelona 1948, 59-108.
- El órgano de la Catedral de Lérida en 1543-1556*, AnM III, Barcelona 1948, 205-211.
- Le Associazioni Ceciliane. Ciò che è stato fatto, ciò che resta da fare*, BC I, 2, 3, 4, Roma 1948, 21.
- **Catálogo Musical de la Biblioteca Nacional de Madrid en colaboración con don José Subirá*, Barcelona 1949, II: Impresos. Libros litúrgicos y teóricos musicales, XVI-292.
- El Instituto Pontificio de Música Sacra de Roma y sus nuevas orientaciones según la mente de la Santa Sede*, México 1949, 43-47.
- Der Rhythmus der monodischen Lyrik des mittelalters und seine Probleme*, KB Internationale Gesellschaft für Musikwissenschaft, Basel 1949, 45-50. [Scripta 15].
- L'œuvre de l'Institut Espagnol de Musicologie*, KB, Basel 1949, 50-54.
- Il Pontificio Istituto di Musica Sacra e l'Associazione dei suoi Amici*, BA I, Roma 1949, 1-3.
- Sul mensuralismo nelle melodie gregoriane*, Der jultische Gesang der abendländischen Kirche, Köln 1950, 19-24.
- L'opera di Pio X per la Musica Sacra*, BA III, Roma 1951, 22-26.
- Una circolare della Sacra Congregazione dei Religiosi sul canto liturgico e sul Pontificio Istituto de Musica Sacra*, BA III, Roma 1951, 27-30.
- **La Música en la Corte de los Reyes Católicos*, MME X, Barcelona 1951, II, 33-210 de música.
- **Catálogo Musical de la Biblioteca Nacional de Madrid en colaboración con don José Subirá*, Barcelona 1951, III: Impresos. Música práctica, XXIII-412.
- **Cristóbal de Morales († 1553). Opera omnia*, MME XI, Roma 1952, I: misas, 74-314 de música.

- El « Pange lingua » de Johannes Urreda, maestro de capilla del Rey Fernando el Católico, AnM VII, Barcelona 1952, 193-200. [Scripta 55].
- Les musiciens flamands en Espagne et leur influence sur la polyphonie espagnole, KB, Utrecht 1952, 47-54. [Scripta 53].
- Il canto dei pellegrini e l'inno « O Roma nobilis », Roma nobilis, Roma 1952, 685-689. [Scripta 18].
- La música al servicio de la Eucaristía, xxxv Congreso Internacional Eucarístico, Sesiones de Estudio I, Barcelona 1953, 572-579. [Scripta 6].
- Die moderne Musikwissenschaft und die katholische Kultur, Jahres- und Tagungsbericht der Görres-Gesellschaft, Köln 1953, 14-23.
- *Cristóbal de Morales. Opera omnia, MME XIII, Roma 1953, II: Motetes, 38-202 de música.
- La obra musical de Morales, AnM VIII, Barcelona 1953, 70-92.
- Palestrina y los « Magnificat » de Morales, AnM VIII, Barcelona 1953, 153-166.
- *Cristóbal de Morales. Opera omnia, MME XV, Roma 1954, III: Misas, 42-192 de música.
- *Diccionario de la Música Labor (en colaboración), Barcelona 1954, I-II.
- Gregorian Chant. Ambrosian Chant. Gallican Chant. Mozarabic Chant, New Oxford History of Music, II, London 1954, 58-127.
- Una nueva versión del Credo de Tournai, Revue Belge de Musicologie, VIII, Bruxelles 1954, 97-99. [Scripta 49].
- L'opera di Morales e lo sviluppo della polifonia sacra spagnola nel 1500, Roma 1954, 23. [Scripta 56].
- Cristóbal de Morales y Francisco Guerrero. Su obra musical, AnM IX, Barcelona 1954, 56-79. [Scripta 57].
- Die Bedeutung des Volksliedes für Musikgeschichte Europas, KB, Kassel und Basel 1954, 181-184.
- La música sacra medieval en Sicilia, Bollettino del Centro di Studi Filologici e Linguistici Siciliani, III, Palermo 1955, 23-24. [Scripta 46].
- *Mateo Flecha († 1553). Las Ensaladas (Praga 1581), Barcelona 1955, 64-98 de música.
- El « Llibre Vermell » de Montserrat y los cantos y la danza sacra de los peregrinos durante el siglo XIV, AnM X, Barcelona 1955, 45-78. [Scripta 29].
- Die Bedeutung der Vokalpolyphonie für die römische Liturgie, Zweiter Internationaler Kongress für katholische Kirchenmusik, Wien 1955, 154-161. [Scripta 59].
- Il canto del testo liturgico in volgare durante la Messa solenne, BA VII, Roma 1955, 1-18.
- *Musici organici Johannis Cabanilles Opera omnia, IV, Barcelona 1956, XVI-151 de música.
- *Cristóbal de Morales. Opera omnia, MME XVII, Roma 1956, IV: Magnificat, 67-164 de música.
- Significado de la Polifonía Sagrada para la liturgia latina, Congreso Nacional de Música Sagrada, Madrid 1956, 95-112.
- La música sagrada de la Capilla Pontificia de Avignon en la capilla real aragonesa durante el siglo XIV, AnM XII, Barcelona 1957, 35-44. [Scripta 48].
- Die alte spanische Mensuralnotation. Praktische Winke, um den Rhythmus der mono-

- dischen Lyrik des Mittelalters besser kennen zu lernen, KB, Wien 1957, 126-133. [Scripta 14].
- *La Música de las Cantigas de Santa María del Rey Don Alfonso el Sabio, III, 2 vols., Barcelona 1958, XX-XII-674, 98 de música.
- De cantu organico. Tratado de un autor catalán del siglo XIV, AnM XIII, Barcelona 1958, 3-24. [Scripta 62].
- *Cristóbal de Morales. Opera omnia, MME XX, Roma 1959, V: Motetes, 22-164 de música.
- El canto popular en las melodías de los trovadores provenzales, AnM XIV, Barcelona 1959, 3-23. [Scripta 23].
- Die zwei Arten der Mensuralnotation der Monodie des Mittelalters, KB, Kassel 1959, 56-57. [Scripta 22].
- Musikalische Beziehungen zwischen Deutschland und Spanien in der Zeit vom 5. bis 14. Jahrhundert, AfMw XVI, 1959, 5-20. [Scripta 30].
- Il prossimo Concilio Ecumenico e la Musica Sacra, BA XI, Roma 1959, 1-7.
- La música en la Corte real de Aragón durante el reinado de Alfonso V el Magnánimo, Cuadernos de Trabajo de la Escuela Española de Historia y Arqueología en Roma, XI, Madrid 1959, 105-124. [Scripta 42].
- L'École Espagnole, Encyclopédie de la Pléiade, Histoire de la Musique, Tours 1960, 1355-1385.
- El canto popular en las melodías de los trovadores provenzales, AnM XV, Barcelona 1960, 3-20. [Scripta 23].
- Marie dans le chant liturgique et dans la poésie lyrique chantée du Moyen Age, Acta Congressus Mariologici-Mariani in civitate Lourdes, XV, Roma 1960, 331-342. [Scripta 16].
- Die volkstümlichen Melodien bei den Trouvères, Annales Universitatis Saraviensis, IX, 1960, 11-18. [Scripta 25].
- Austausch deutscher und spanischer Musiker im 15. und 16. Jahrhundert, Gesammelte Aufsätze zur Kulturgeschichte Spaniens, Erste Serie, 16. Band 1960, 166-178. [Scripta 31].
- Il prossimo Concilio Ecumenico e la Musica Sacra (polifonia), BA XII, Roma 1960, 1-17.
- La música en la corte real de Aragón y de Nápoles durante el reinado de Alfonso V el Magnánimo (1416-1458), Cuadernos de Trabajo de la Escuela Española de Historia y Arqueología en Roma, Madrid 1961, 83-141. [Scripta 43].
- Die Sequenz und die Verbeta im mittelalterlichen Spanien, Festschrift für Carl-Allen Moberg, Stockholm 1961, 37-47. [Scripta 4].
- L'Ordre de Sant Jordi durant els segles XIII-XIV i la devoció dels Reis d'Aragó al sant Cavaller, Miscel·lània dedicada a E. Fonsèrè i Riba, Barcelona 1961, 41-65.
- *Cristóbal de Morales. Opera omnia, MME XXI, Roma 1962, VI, misas : 16-149 de música.
- Die Bedeutung der Plika in der mittelalterlichen Musik, Festschrift Karl Gustav Fellerer zum sechzigsten Geburtstag am 7. Juli 1962, Regensburg 1962, 28-39. [Scripta 47].
- La música a la Corona d'Aragó durant els segles XII-XIV, Crònica del VI Congrés d'història de la Corona d'Aragó, III, Barcelona 1962, 279-289. [Scripta 39].
- Die Instrumentalmusik bis zum 16. Jahrhundert in Spanien, Natalicia Musicologica

- Knud Jeppesen Septuagenario MCMLXII a collegis oblata, København Copenhagen 1962, 143-164. [Scripta 66].
- Musikalische Beziehungen zwischen Österreich und Spanien vom 14. bis zum 18. Jahrhundert*, Studien zur Musikwissenschaft, Beihefte der Denkmäler der Tonkunst in Österreich, 25. Band, Festschrift für Erich Schenk, Graz-Wien-Köln 1962, 5-14. [Scripta 33].
- Das Alte und das Neue in der heutigen Kirchenmusik und die Vereinigung der Christen*, KB für Kirchenmusik in Bern, 1962, Serie II, v. 2. [Scripta 9].
- Der sakrale Charakter der Kirchenmusik von Cristóbal de Morales*, Festgabe für Theobald Schrems zur Vollendung des 70. Lebensjahres, Regensburg 1963, 110-124. [Scripta 58].
- La musica organistica della Spagna nei sec. XVI-XVII e l'opera di Cabanilles*, Roma 1962, 23. [Scripta 71].
- Die Roll Spaniens in der mittelalterlichen Musikgeschichte* SpF, 1962, XIX, 1-24. [Scripta 37].
- Manuscriptos desconocidos con obras de Cabanilles*, AnM XVII, Barcelona 1962, 105-124. [Scripta 73].
- Síntesis biográfica y bibliográfica de Cabanilles*, AnM XVII, Barcelona 1962, 3-13. [Scripta 72].
- Die Mehrstimmigkeit des Calixtinus von Compostela und seine Rhythmik*, Festschrift Heinrich Bessler, Leipzig 1962, 91-100. [Scripta 44].
- Spanien in der Musikgeschichte des 15. Jahrhunderts*, Festschrift für Johannes Vincke, Madrid 1962, 321-356. [Scripta 41].
- Les Cantiques Montserratines del Rei Alfons el Savi i las seva importància musical*, Miscel·lània Anselm M. Albareda, 1, Montserrat 1962, 19-32.
- El tesoro musical de la Biblioteca Vaticana*, Collectanea Vaticana, Studi e Testi 219, Città del Vaticano 1962, 23-35.
- Der Rhythmus in der Melodik mittelalterlichen Lyrik*, Bärenreiter I, Kassel 1962, 3-11; II, 1963, 43-47. [Scripta 21].
- Un tractat de cant pla d'autor anònim del segle XVI*, Miscel·lània Josep Vives, Münster West. Aschendorff, 1963, 277-293.
- La danza sacra y su música en el templo durante el Medioevo*, Festschrift für Hans Rheinfelder, München 1963. [Scripta 19].
- **La Música de las Cantigas de Santa María del Rey Alfonso el Sabio*, Barcelona 1964, 1: Facsímil del Códice j.b.2 de El Escorial, XVI-12-362 láminas.
- **Cristóbal de Morales. Opera omnia*, MME XXIV, Roma 1964, VII: misas, 14-132 de música.
- Relations of Spanish folk song to the Gregorian Chant*, The Journal of the International Folk Music Council, XVI, Londres 1964, 54-56. [Scripta 8].
- Alfonso V d'Aragona, mecenate della Musica ed il suo menestrel Jean Boisard*, Liber amicorum Charles van den Borren, Anvers 1964, 6-16. [Scripta 36].
- Problemas que plantea el canto gregoriano en su historia y en su valor oracional y artístico musical*, AnM XIX, Barcelona 1964, 13-27. [Scripta 1].
- **Antología de organistas españoles del siglo XVII*, I, Barcelona 1965, 10-85 de música.
- **Tomás Luis de Victoria. Opera omnia*, MME XXV-XXVI, Roma 1965, I: misas, 26-145, 42-132 de música.

- **Antología de organistas españoles del siglo XVII*, II, Barcelona 1966, 14-93 de música.
- **Antonio de Cabezón. Obras de Música para tecla, arpa y vihuela... Madrid, 1578*, MME X, Barcelona 1966, I, 37-89 de música; II, 14-96 de música; III, 18-91 de música.
- Nel Quarto Centenario della morte di Antonio de Cabezón organista di Carlo V e di Filippo II*, Roma 1966, 21. [Scripta 68].
- Antonio de Cabezón: su vida y su obra*, AnM XXI, Barcelona 1966, 3-15. [Scripta 69].
- Supervivencia de la Música de Cabezón en los organistas españoles del siglo XVII*, AnM XXI, Barcelona 1966, 87-104. [Scripta 70].
- La música española para órgano de los siglos XVI-XVII conservada en la Biblioteca Nacional de Madrid*, AnM XXI, Barcelona 1966, 141-146. [Scripta 74].
- Early Spanish Musical Culture and Cardinal Cisneros Hymnal of 1515*, Aspects of Medieval and Renaissance Music, Nueva York 1966, 3-16. [Scripta 12].
- The various forms of chant sung by the Faithful in the Ancient Roman Liturgy*, Congreso internacional de música sagrada Chicago 1966. [Scripta 5].
- Sakraler Gesang und Musik in den Schriften Gregors des Grossen*, Essays presented to Egon Wellesz, Oxford 1966, 33-42. [Scripta 3].
- **Antología de organistas españoles del siglo XVII*, III, Barcelona 1967, 13-95 de música.
- **Tomás Luis de Victoria. Opera omnia*, MME XXX, Roma 1967, III, 14-131 de música.
- Die vollständigen Melodien in den mittelalterlichen Sequenzen*, Festschrift Walter Wiora, Bärenreiter 1967, 214-220. [Scripta 17].
- Saint-Césaire d'Arles et le chant des hymnes*, La Maison-Dieu, Paris 1967, 73-78. [Scripta 2].
- **Antología de organistas españoles del siglo XVII*, IV, Barcelona 1968, 10-96 de música.
- **Tomás Luis de Victoria. Opera Omnia*, MME XXXI, Roma 1968, IV, 21-146 de música.
- Der Musiknotendruck des 15-17. Jahrhunderts in Spanien*, Musik und Verlag Bärenreiter 1968, 144-149. [Scripta 60].
- La Musique juive dans l'Espagne Médiévale*, Studies of the Jewish Musik Research Centre, Jerusalem 1968, 48-64. [Scripta 61].
- Eine Sequenzsammlung mit Mensuralnotation und volkstümlichen Melodien (Paris B.N. lat. 1343)*, Husmann-Festschrift, München 1968. [Scripta 20].
- The musical notation and rhythm of the Italian Laude*, Essays in Musicology, Indiana 1968, 56-60. [Scripta 26].
- Problemas que presenta la nueva edición de las Obras de Morales y de Victoria*, Donum natalitium René Bernard Lenaerts, Leuven 1969, 21-32.
- **Cristóbal de Morales, Opera Omnia*, MME XXXIII, Roma 1971, VIII: Motetes, 29-134 de música.